

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งศึกษาความเข้มแข็งในองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งศึกษาปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นรากฐานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน

เพื่อให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่แสดงถึงความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านดอนแก้ว หมู่ 6 ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน ผู้วิจัยจึงศึกษาชุมชนเพื่อเจาะลึกถึงความเป็นมา องค์ประกอบ โครงสร้าง พัฒนาการด้านโครงสร้างและกิจกรรม ผลการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงมิติความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

- 3.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มบุคคล
- 3.2 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น
- 3.3 การสร้างเครื่องมือและเลือกเครื่องมือในการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การศึกษาข้อมูลและเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มบุคคล

3.1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่มีนักศึกษา นักวิชาการต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงประเด็นการรวมกลุ่มและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทำการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
3. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
4. แนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1.2 ข้อมูลจากกลุ่มบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับองค์กรชุมชนบ้านดอนแก้ว ได้แก่ กลุ่มอัครเมืองน่าน ประชาคมจังหวัดน่าน ประธานเครือข่ายกลุ่มอัครบ้าน องค์กรชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ในเครือข่าย รวมทั้งการศึกษาข้อมูลจากบุคคลในระดับผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่มอนุรักษ์บ้านดอนแก้ว ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

3.2 การศึกษาและสำรวจข้อมูลของชุมชนเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนเพื่อสำรวจและสังเกตสภาพหมู่บ้านทั่วไปด้วยตนเอง รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากกลุ่มและบุคคลที่เกี่ยวข้องและเคยทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นจากการมองเห็นในฐานะบุคคลภายนอกชุมชนและภายในชุมชน เช่น นักพัฒนากร เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน พร้อมทั้งในขั้นตอนนี้เป็นภาระแนะนำตัวผู้ศึกษาเองให้การที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน นอกจากนี้ยังได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านจากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ เช่น แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานพื้นฐานระดับหมู่บ้านของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ(กชช.2ค.) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) รวมทั้งข้อมูลจากการบันทึกการประชุมเอกสารบันทึกการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจบริบทของชุมชนเบื้องต้น

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มคนที่เป็นคณะกรรมการกลุ่ม ประธานกลุ่ม ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำชุมชน และชาวบ้านบ้านดอนแก้ว เพื่อศึกษาถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของบ้านดอนแก้ว ความเป็นมา องค์ประกอบ และพัฒนาของกลุ่มด้านโครงสร้างและกิจกรรมกลุ่ม ผลการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน

2. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ประมงอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาชุมชนอำเภอ องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิอภัยเมื่อนาน ประชาคมจังหวัดน่าน กลุ่มอภัยบ้าน รวมทั้งองค์กรชุมชนอื่นที่เคยศึกษาดูงานขององค์กรชุมชนบ้านดอนแก้ว เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ และเพื่อยืนยันถึงความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนบ้านดอนแก้ว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีการสุ่มแบบ Snowball Sampling จากผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วทำการสอบถามต่อไปในประเด็นที่ต้องการศึกษาว่าจะสามารถศึกษาข้อมูลจากบุคคลใดบ้าง ซึ่งจะสืบค้นต่อไปเรื่อยๆ จนได้ข้อมูลที่เพียงพอ

3.3 การสร้างเครื่องมือและเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย

เมื่อได้ทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลสภาพหมู่บ้านเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือและสามารถอธิบายความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมภายในชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็ง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือไว้ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะซักถามรายละเอียดจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งอาจจะมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ แต่จะต้องได้รายละเอียดข้อมูลตรงกับประเด็นคำถามที่ได้ตั้งไว้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน
2. บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สภาพทั่วไปของชุมชน
3. ความเป็นมาและจุดกำเนิดขององค์กร
4. องค์กรประกอบและโครงสร้างขององค์กร
5. พัฒนาการด้านโครงสร้างและกิจกรรม
6. ผลการดำเนินงาน

7. วัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วย ระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์ ระบบความเชื่อ
8. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน
9. การยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชนอื่นๆ

3.3.2 การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานประเพณีต่างๆ เช่น การประชุมประจำเดือนของกลุ่มต่างๆ การจัดฝึกอบรมสัมมนา การจัดกิจกรรมด้านอนุรักษ์ กิจกรรมทางการเกษตร รวมทั้งการใช้ชีวิตของคนภายในชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนี้จะนำมาประกอบรวมกับเครื่องมืออื่นๆ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดทิศทางและประเด็นต่างๆ ในการค้นหาข้อมูลโดยการสังเกตไว้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนทางกายภาพ
2. ระบบความสัมพันธ์ ระบบการผลิต และระบบความเชื่อภายในชุมชน
3. ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
4. การมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันของชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรม
5. การแสดงบทบาทขององค์กรชุมชนในเวทีเครือข่ายการเรียนรู้

3.3.3 การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือนี้ในการศึกษาวิจัยด้วยอีกวิธีหนึ่ง โดยได้จัดให้มีการสนทนากลุ่มกันระหว่างผู้นำจากองค์กรชุมชนต่างๆ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มนี้ผู้วิจัยได้ใช้พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) เป็นสิ่งกระตุ้นให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นและทัศนคติอย่างเปิดเผยและจริงใจขณะที่สนทนา ซึ่งความคิดเห็นของคนหนึ่งสามารถไปกระตุ้นให้คนอื่นอยากจะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อยากแสดงทัศนคติและประสบการณ์ของตน ซึ่งข้อมูลที่ได้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในประเด็นคำถาม แต่จะช่วยให้ได้การเรียนรู้ที่มากกว่าประเด็นที่เรากำหนดไว้ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการใช้เครื่องมือนี้จะใช้ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และการสังเกตมานานพอสมควร เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในการตั้งประเด็นคำถามในการสนทนา รวมทั้งทำให้เกิดความคุ้นเคยใกล้ชิด ซึ่งผู้สนทนากล้าที่จะแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มประชากรสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยเน้นความหลากหลายของประชากร เพื่อเป็นการยืนยันและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจัด

กลุ่มขึ้นจำนวน 6-10 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่มอนุรักษ์และคณะกรรมการในปัจจุบัน ประธานกลุ่มอนุรักษ์ในอดีต พระสงฆ์ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ความเป็นมาขององค์กร องค์กรประกอบ พัฒนาการด้านโครงสร้างและกิจกรรม
3. ลักษณะและรูปแบบของความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม
4. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหา
5. การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์ และระบบความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. เครือข่ายในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย แม่ข่ายในการเรียนรู้ องค์กรความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในระดับชุมชน ระหว่างชุมชน ทั้งจากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.4.1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ชุมชนทราบ วิจัยได้กำหนดสถานภาพและบทบาทของตนเองเป็นฐานะเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีความสนใจในการศึกษาเรื่ององค์กรชุมชนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยได้อาศัยผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ในการแนะนำผู้วิจัยให้แก่ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการที่จะเข้าถึงข้อมูล เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากที่สุด เพราะเมื่อเกิดความคุ้นเคยใกล้ชิดและเกิดการยอมรับจากชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือและพร้อมที่จะให้ข้อมูล

3.4.2 ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนและองค์กรชุมชน เช่น การประชุมคณะกรรมการ การอบรมสัมมนา กิจกรรมเครือข่าย งานประเพณี เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในระดับที่เพิ่มขึ้น ในขั้นตอนที่จะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนและ

องค์กรชุมชนจะไม่ทราบว่าผู้วิจัยกำลังเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นใด เพื่อป้องกันการสร้างสถานการณ์และข้อมูล

3.4.3 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากสร้างความสัมพันธ์มาระยะหนึ่ง รวมทั้งการสังเกตและเก็บข้อมูลพื้นฐานไปบ้างแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่น่าจะให้ข้อมูลที่ละเอียดและลึก ได้แก่ ผู้นำองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งผู้ที่มีบทบาทภายในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส พัฒนาการ ครู

3.4.3 เมื่อผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลแล้ว ก็จะดำเนินการสัมภาษณ์พูดคุยเพื่อเก็บข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา โดยในระยะแรกจะเป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและเป็นการพูดคุยในประเด็นทั่วไป ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยสนิมสนมเพื่อที่นำไปสู่การสัมภาษณ์ที่เจาะลึกในรายละเอียดและการจัดสนทนากลุ่ม

3.4.4 การบันทึกข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มได้ใช้วิธีการบันทึกเทปในขณะที่สัมภาษณ์ เนื่องจากในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์จะให้สัมภาษณ์เป็นภาษาพื้นเมือง และผู้วิจัยไม่ใช่คนภายในท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อป้องกันการเข้าใจคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงบันทึกเทปและนำมาเรียบเรียงภายหลัง

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากได้ทำการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะจดบันทึกและตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งอย่างละเอียดและสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆกัน โดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามแนวทางของ สุภางค์ จันทวานิช (2531) โดยตรวจสอบแหล่งที่มาซึ่งพิจารณาถึงเวลา สถานที่ บุคคล ที่แตกต่างกันว่า ถ้าหากต่างเวลากันข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้ต่างสถานที่เหมือนกันหรือไม่ และหากบุคคลเปลี่ยนไปข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ โดยหากข้อมูลมีความแตกต่างหรือขัดแย้งกันผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนอีกครั้ง หากข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่เหมือนกันก็น่าเชื่อถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลนั้นมาแยกแยะเป็นหมวดหมู่ตามประเภทและประเด็นที่จะศึกษาเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ตามแนวทางของ ชยันต์ วรรณะภุติ (2536) โดยจะดำเนินการดังนี้ ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้ผ่านการตรวจสอบข้อมูลมาแล้วจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมายแยกแยะองค์ประกอบ ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมและทำความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจำแนกและจัดระบบ (Typology and Taxonomy) เป็นการจัดข้อมูลที่กระจัดกระจายให้อยู่ในระบบโดยอาศัยพื้นฐานการจำแนกหมวดหมู่อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษา ประเด็นสำคัญในการจำแนกและจัดระบบข้อมูล เพื่อที่จะค้นหาความหลากหลายของปรากฏการณ์ แยกแยะองค์ประกอบของปรากฏการณ์และทำความเข้าใจกับระบบของความหลากหลายเหล่านี้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การจำแนกปรากฏการณ์ (Typology) เป็นการจัดหมวดหมู่และจำแนกประเภทปรากฏการณ์ให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เข้าใจความหลากหลายของปรากฏการณ์ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยศึกษาจากความเป็นมา องค์ประกอบ โครงสร้าง พัฒนาการด้านโครงสร้างและกิจกรรมของที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและผลการดำเนินงาน

1.2 การจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ (Taxonomy) คือ การจัดระบบข้อมูลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลาย ความหมายและเหตุผลของคนในชุมชนที่มีเบื้องหลังการจำแนกปรากฏการณ์ การจำแนกข้อมูลอาจทำได้หลายลักษณะ ซึ่งการจำแนกให้เห็นความแตกต่างอย่างเป็นระบบที่ไม่ซ้ำซ้อนกันและกัน ดังนี้

1.2.1 บริบททั่วไปของชุมชน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพและการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม การปกครอง การคมนาคมและสาธารณูปโภค

1.2.2 องค์กรชุมชน ได้แก่ จุดกำเนิด องค์ประกอบ โครงสร้าง ผลการดำเนินงาน พัฒนาด้านโครงสร้างและกิจกรรมของกลุ่ม

1.2.3 วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์

1.2.4 เครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ แม่ข่ายในการเรียนรู้ องค์ความรู้ และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ระหว่างชุมชน รวมทั้งกับหน่วยรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

2. การวิเคราะห์เชิงหน้าที่ (Functional Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความหมายของปรากฏการณ์และอธิบายลักษณะของความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่ ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ของพฤติกรรมหรือของสถาบันที่มีต่อชุมชนโดยรวม หมายถึงการเกิดขึ้นและการมีอยู่ของพฤติกรรมนั้นมีบทบาทหน้าที่บางประการที่เป็นคุณประโยชน์ เกื้อหนุนทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างไร โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ในประเด็นดังต่อไปนี้

- 3.1 สภาพปัญหาทางสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
- 3.2 สถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติ ผู้อาวุโส
- 3.3 ประเพณีและพิธีกรรม สถาบันทางศาสนา
- 3.4 ระบบการผลิต
- 3.5 แม่ข่ายในการเรียนรู้
- 3.6 องค์ความรู้
- 3.7 กระบวนการถ่ายทอดความรู้

ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทหน้าที่อย่างไร ในการรวมตัวของกลุ่ม องค์ประกอบโครงสร้าง พัฒนาการของกลุ่ม รวมทั้งมีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไร

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและกลุ่ม เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของระบบ ซึ่งจะวิเคราะห์ในรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกคนอื่นหรือระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง โดยการจำแนกและอธิบายว่า คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นในบริบทเช่นใด ซึ่งผู้วิจัยกำหนดประเด็นสำหรับการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

- 3.1 ความสัมพันธ์ระบบครอบครัวและเครือญาติ

- 3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
- 3.3 ความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์รวมกัน
- 3.4 ความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้นำ

4. การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง เป็นการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากปัจจัยภายนอก เช่น การพัฒนาของรัฐ และระบบทุนนิยม ซึ่งสะท้อนออกมาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า ระบบชลประทาน การเกษตรแบบใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ให้น้ำหนักต่อปัจจัยภายใน เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชาวบ้าน กลุ่มเครือข่าย ประเด็นสำคัญ คือ ปัจจัยเหล่านี้สามารถดำเนินหรือผลักดันภายใต้กรอบและเงื่อนไขทางวัฒนธรรมอย่างไร และมีผลออกมาอย่างไร ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงนี้ไว้ดังนี้

- 4.1 การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
- 4.2 การแก้ไขปัญหาขององค์กรชุมชน
- 4.3 รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- 4.4 การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้
- 4.5 การเกิดผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำจัดตั้ง

5. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เมื่อทำการจำแนกและจัดระบบข้อมูล รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงหน้าที่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นจะนำมาวิเคราะห์ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยใช้เกณฑ์/เครื่องชี้วัด ต่อไปนี้

- 5.1 ความสามารถในการพึ่งตนเอง
- 5.2 มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา
- 5.3 มีวัฒนธรรมเป็นรากฐาน
- 5.4 มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 5.5 มีผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของชุมชน
- 5.6 มีการขยายกิจกรรมและเครือข่าย

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของการบรรยาย